

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นเนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และด้านสาธารณสุข ประกอบกับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตและการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การไม่ออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่ไม่มีคุณค่า การดื่มสุราและการสูบบุหรี่ และจากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้แบบแผนการเจ็บป่วยและการตายของประชากรในภาพรวมเปลี่ยนแปลงไป สำหรับในประเทศไทยนั้นสถิติการตายของประชากรทั้งสิ้นในปีพ.ศ. 2546 พบว่าสาเหตุการตาย 5 อันดับแรกคือโรคมะเร็งทุกชนิด 78.9 อุบัติเหตุ 56.9 ความดันเลือดสูงและ โรคหลอดเลือดในสมอง 34.5 โรคหัวใจ 27.7 ปอดอักเสบและโรคอื่นๆของปอด 23.9 ต่อแสนประชากรตามลำดับ (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข) โดยโรคเหล่านี้ล้วนเป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมในการดำรงชีวิต (ลักษณะ เต็มศิริกุลชัย, 2539) จะเห็นได้ว่าสาเหตุการตายส่วนใหญ่ล้วนเกิดจากการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับสุขภาพทั้งสิ้น ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมที่เสี่ยงและมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดการสูญเสียต่อชีวิตและรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาผู้ป่วยเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังไม่ได้รวมค่าเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ ความสูญเสียของครอบครัว ความทุกข์ทรมาน ซึ่งไม่สามารถคิดคำนวณได้ ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขที่เพิ่มมากขึ้นถือเป็นการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

ซึ่งการลดปัญหาหรือผลกระทบดังกล่าวสิ่งสำคัญคือ การปฏิบัติทางด้านสุขภาพในเชิงรุกที่มุ่งเน้นการป้องกันการเจ็บป่วยโดยเน้นการป้องกันโรคมกกว่าการรักษาโรคซึ่งเรียกว่าการสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นแนวคิดของ “การสาธารณสุขแนวใหม่” โดยมีประเทศต่างๆทั่วโลกได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพเป็นอย่างมาก (ประเวศ วะสี, 2542) ดังที่จะเห็นได้จากการที่องค์การอนามัยโลกได้ให้การสนับสนุนการจัดการประชุมการสร้างเสริม

สุขภาพนานาชาติขึ้นครั้งแรกที่กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดาในปี ค.ศ 1986 (พ.ศ. 2529) และได้มีการกำหนดกฎบัตรออตตาวาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (Ottawa Charter For Health Promotion, 1986) โดยมีสาระดังนี้ การสร้างเสริมสุขภาพเป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและพัฒนาสุขภาพของตนเองให้บรรลุซึ่งสุขภาพอันสมบูรณ์ ทั้ง ทางร่างกาย จิตใจ และสังคม บุคคลและกลุ่มบุคคลจะต้องสามารถปกป้องและตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนาของตนเอง สามารถตอบสนองต่อปัญหาของตนเองและสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมหรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นสุขภาพจึงถูกมองเป็นทรัพยากรสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันมิใช่เป้าหมายของชีวิต โดยมีกลยุทธ์พื้นฐาน 3 ประการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การชี้นำด้านสุขภาพ (advocacy) โดยเผยแพร่องค์ประกอบที่สำคัญของสุขภาพให้เป็นที่รับรู้ทั่วไป การเพิ่มความสามารถ (enabling) ให้คนเราทุกคนบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดด้านสุขภาพ และการไกล่เกลี่ย (mediating) ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกต่างกันในสังคมเพื่อจุดมุ่งหมายด้านสุขภาพ โดยมีกลุ่มกิจกรรมที่สำคัญ 5 กลุ่ม คือการสร้างนโยบายเพื่อสุขภาพ การสร้างสรรสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ การสร้างเสริมกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและการปรับเปลี่ยนการจัดบริการด้านสาธารณสุข (Who, 1986 อ้างใน ลักขณา เดิมศิริกุลชัย, 2539)

สำหรับประเทศไทยการสร้างเสริมสุขภาพได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล และเป็นกลยุทธ์ทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ 2545 – 2549) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนมีสุขภาพดีลดอัตราการเจ็บป่วยด้วยสาเหตุของโรคที่ป้องกันได้โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะ และตระหนักถึงการป้องกันโรค และการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีส่วนร่วมด้วยการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวได้เบื้องต้น ก่อนเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขของภาครัฐ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น มาพัฒนางานด้านสาธารณสุขโดยคำนึงถึงการลงทุนที่ต่ำซึ่งใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ที่ถูกต้องเหมาะสมของประชาชน โดยที่บุคลากรสาธารณสุขเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ ต้องมีคุณภาพครบถ้วนทั้งการให้บริการและสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

บุคลากรโรงพยาบาลก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทที่สำคัญ ในด้านสาธารณสุขซึ่งเป็นที่วิชาชีพที่มีความจำเป็นต่อสังคม หากบุคลากรเป็นผู้ที่มีร่างกายและจิตใจ แข็งแรง สมบูรณ์ และมีสุขภาพดี ย่อมมีพลังที่จะทุ่มเทกับการทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ถ้าหากเกิดพฤติกรรมเสี่ยงและมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและ

ทางอ้อมต่อบุคคลและครอบครัว ชุมชนและเศรษฐกิจของประเทศ อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สูญเสียสมรรถภาพการทำงานอาจพิการหรือเสียชีวิตซึ่งเป็นผลกระทบ โดยตรง ส่วนผลกระทบทางอ้อม คือการเสียเวลาในการประกอบอาชีพ ครอบครัวขาดรายได้ เสียค่ารักษาพยาบาล รัฐต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ตลอดจน ขาดบุคลากรทางด้านสาธารณสุขและขาดวัยทำงานในการพัฒนาประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาทางด้านพฤติกรรมสุขภาพมีความสำคัญยิ่ง บุคลากรโรงพยาบาลก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีโอกาสจะได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจทางด้านสาธารณสุขดังนั้นจึงน่าจะเป็นผู้ที่ดูแลสุขภาพของตนเองและมีพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาพได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนเพื่อนำไปสู่ พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพต่อไป

โรงพยาบาลแม่สะเรียงก็เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีการรับนโยบายการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีการจัดทำกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมี คุณภาพชีวิตที่ดี โดยการจัดให้มีกิจกรรมด้านการดูแลสุขภาพหลายกิจกรรมได้แก่ การตรวจ สุขภาพอนามัยประจำปี ในด้านกิจกรรมทางกายนั้นได้มีการจัดตั้งชมรมแอโรบิก มีสนามบาสเกตบอล สนามเปตอง เพื่อให้บริการแก่บุคลากรของโรงพยาบาล ทางด้านสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลได้จัดให้มีการแข่งขันกีฬาให้แก่บุคลากรจัดงานประจำปีในเทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น (รายงานประจำปีโรงพยาบาลแม่สะเรียง,2546) จากรายงานของฝ่าย แผนงานของโรงพยาบาลแม่สะเรียงพบว่า ในปีงบประมาณ 2546 พบว่าบุคลากรโรงพยาบาล แม่สะเรียงมีการ ลาป่วยทั้งหมด 96 ครั้ง ด้วยสาเหตุของการลาป่วยที่พบมากที่สุด 5 อันดับคือ ไข้หวัด โรคกระเพาะอาหารอักเสบ โรคปวดเมื่อยทั่วตัว โรคท้องเสีย และอาการมีไข้ ตามลำดับ และจากผลการตรวจสุขภาพประจำปี 2546 จำนวน 157 คน พบว่ามีระดับไขมันในเส้นเลือดสูง จำนวน 33 คน ความดันโลหิตสูง 8 คน ภาวะโลหิตจาง จำนวน 2 คนจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุคลากรจำนวนหนึ่งมีความเจ็บป่วยโดยความเจ็บป่วยเหล่านี้สามารถป้องกันได้ถ้าหากมี พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสม

แต่อย่างไรก็ดีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรจะเป็นเช่นไรนั้นยังไม่มี การศึกษา ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้สนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากร ในโรงพยาบาลแม่สะเรียงเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการพิจารณาการให้การสนับสนุน ให้บุคลากรในโรงพยาบาลแม่สะเรียงมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ดีเพื่อการมีสุขภาพที่ดี ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจลดโอกาสการเกิดโรคที่ป้องกันได้ อันจะส่งผลให้บุคลากรเหล่านี้

สามารถให้บริการแก่ผู้ที่มารับบริการในโรงพยาบาลแม่สะเรียงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนเพื่อนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยรวมของบุคลากรทุกกลุ่มในโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพแต่ละด้านของบุคลากรทุกกลุ่มในโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยรวมของบุคลากรแต่ละกลุ่ม

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรทุกกลุ่มและทุกคนที่มีอายุระหว่าง 20 – 59 ปี ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 1 เดือน คือ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 โดยการศึกษานี้จะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต ความผาสุกและการมีภาวะสุขภาพดีของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ประกอบด้วยการปฏิบัติกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านกิจกรรมทางกาย ด้านโภชนาการ ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ด้านการเจริญทางจิตวิญญาณ และด้านการจัดการกับความเครียด ประเมินโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ เพนเดอร์ (Pender ,1996) และการศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

บุคลากรในโรงพยาบาล หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ในโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีอายุระหว่าง 20- 59 ปี และระยะเวลาที่

ปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 6 เดือนทั้งหมด 184 คน ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กลุ่มคือกลุ่มผู้รักษา (แพทย์และ ทันตแพทย์ เกสัชกร) 12 คน กลุ่มพยาบาล (พยาบาลวิชาชีพและพยาบาลเทคนิค) 68 คน กลุ่มผู้สนับสนุนการศึกษา (เจ้าพนักงาน นักเทคนิคการแพทย์ นักวิชาการ นักกายภาพบำบัด) 23 คน กลุ่มลูกจ้าง (ลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว) 81 คน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved